

Redaktionellt:

Pragmatism – politik och filosofi

Idag, när vi skriver in oss i 2000-talets första årtionde, framstår den amerikanska pragmatismen som en samhällsfilosofi som starkt bidragit till en radikaliserings av sättet att se på individ, samhälle och demokrati. Den har även bidragit till att upplösa gränserna mellan vetenskap, kultur och politik. I detta nummer av tidskriften diskuteras pragmatism med huvudsaklig referens till John Dewey, men också utifrån en rad andra utgångspunkter. Samtliga bidrag kan sägas ha ambitionen att förstå pragmatism som något angeläget för den tid vi nu lever i, och därmed vilja diskutera både användbara och kritiska aspekter. I Deweys olika verk finns bidrag till den diskussion som fortfarande förs om modernitetens villkor och som framhäver politik och filosofi som oskiljbara för att förstå socialt handlande, exempelvis de handlingar som benämns utbildning och undervisning. Behovet av att utgå från politik och filosofi i pedagogiska teorier är särskilt märkbart då man intresserar sig för utbildning som social handling med anknytning till demokrati. Dewey ser demokrati som ett sätt att leva och vara, ur samhällelig, kulturell och personlig synvinkel. I polemik med de synsätt eller personer, som ser demokrati främst som ett formellt politiskt system, hävdar Dewey demokrati som en fråga om att uppbära en attityd och hållning till det sociala livet – en attityd som i korthet innebär att vara beredd att ständigt ompröva sina egna ställningstaganden, självreflexivt och kritiskt. Förutsatt att en sådan demokratisk hållning kan upprättas, kommer både individer och institutioner kunna kommunicera gemensamma angelägenheter på ett sätt där själva kommunicerandet är den demokratiska livsformen.

Deweys syn på demokrati, tillsammans med hans ständiga och subtila formuleringar av kommunikation som det centrala för både individers och kulturernas utveckling, är välkända. Hans och andra samtida pragmatisters särskilda intresse för demokrati har förstås flera bottnar, men ett gemensamt drag är deras önskan att formulera ett framväxande amerikanskt samhälle i politiskt filosofiska termer, men också i ett vetenskapligt språk med betoning

på socialt kritiskt undersökande – *social inquiry*. Den vetenskap man strävar efter att formulera är en vetenskap som förmår ge ett perspektiv på individ och samhälle där vetenskapen står kvar i det världsliga, det vardagliga. Pragmatismens politiska dimension innebär just detta. Däremot kräver pragmatismen ofta, och kanske just på grund av att den har ambitionen att förena politik och filosofi, formuleringar som går utöver de vardagliga språkbruket. En konsekvens av detta förhållande är den språkliga vändning som flera inriktningar av filosofi och vetenskap kommit att påverkas av, eller utveckla. Pragmatismen hör onekligen dit och den språkliga vändningen uttrycks särskilt av Richard Rorty. Han ser poesin som den språkform som tillsammans med romanen återstår som kulturella uttrycksformer för politisk och moralisk uppbyggnad i en värld som inte längre låter sig förstås ur de rationalitetsformer som det vetenskapliga språket hittills erbjudit. Den omfattande debatten om modernitet och postmodernitet, strukturalism och poststrukturalism, har till stora delar kommit att återspegla några av pragmatismens viktiga fokuseringar. Språkets betydelse för möjligheten att tala om verklighet och sanning är en sådan fokusering. Ambitionen att överskrida gränser mellan olika sfärer som politik, kultur och vetenskap är en annan, och frågan om subjektets tillblivelse kan ses som en tredje fokusering.

Samtidigt har pragmatismen, inte minst Deweys politiska filosofi, ofta kommit att tolkas som instrumentell och teknisk. Kritik av just detta slag är välkänd – särskilt den som kommer från dåtida vänsterhåll, via Frankfurtskolan, tydligt formulerad i Max Horkheimers år 1947 publicerade *Eclipse of Reason* (Horkheimer 1947/1974). Jürgen Habermas har, som arvtagare till och förnyare av denna tradition, undvikit nästan alla referenser till Dewey till förmån för George Herbert Mead – kanske på grund av Deweys tydligare förankring i samhällsfilosofiska och politiska utgångspunkter, och kanske ytterst på grund av det sätt som Rorty kommit att läsa och använda Dewey. Kritiken av pragmatismen som instrumentell kommer från flera håll. En idag alltmer refererad politisk filosof, Hannah Arendt, tillhör de kritiker som uppehåller sig vid Deweys vetenskapssyn som en fråga om teknik, och hans filosofi som en fråga om common-sense-grundat tänkande. I ett kapitel av *Between Past and Future* (Arendt 1968/1993) klargör Arendt sin kritik av progressivismen och det är ur detta (missvisande) perspektiv som hon sedan också förhåller sig uttalat kritisk till Dewey och hans pragmatism.

Som kommer att framgå av kommentarer i vissa av de följande artiklarna är det fortfarande inte helt ovanligt att främst förknippa Dewey med progressivism. Det är ur denna synpunkt intressant att radikala vänsterfilosofer som Chantal Mouffe och Ernesto Laclau, kommit att intressera sig för en debatt med företrädare för pragmatism – en debatt åskådliggjord till exempel i Mouffes *Deconstruction and Pragmatism* (1996). Genom diskussion och

kritik har pragmatismen på så sätt givits sin radikala utformning. Det är kanske än mer intressant att Arendt, med tanke på hennes utdömande kritik, i så stor utsträckning kommit att väcka intresse hos flera av dem som idag utgår från Deweys pragmatism och försöker utveckla hans politiska filosofi – särskilt vad gäller handlingsbegreppet men även andra centrala begrepp som privat, offentligt, situation, mening, möjlighet och framtid. Pragmatismens radikala handlingsbegrepp har på så sätt kommit att omfatta handling visavi öppenhet, osäkerhet, oförutsebarhet och sårbarhet som kontraster till ett målmedel-relaterat handlande. Detta innebär att handling också ses genom en ständig närvaro av förändring och rörelse – ofta formulerat som det kontingenta villkoret för liv. Flera artiklar tar upp konsekvenserna av denna typ av radikaliserad pragmatism. Där diskuteras bland annat subjektets identitet, inte som en inneboende egenskap hos individer, utan som något som framkommer först då individer talar och handlar i en given situation. Intersubjektivitet och kommunikation blir därmed centrala begrepp.

Innan övergången till en kort introduktion av de olika artiklarna vill jag ta upp några frågor som syftar till att ge en ytterligare karakteristik av den pragmatism som kan kopplas till artiklarna. En klassisk gränsdragning mellan olika politiskt filosofiska positioner, när dessa lämnar spår i vetenskapliga traditioner, är den mellan materialism och idealism. Denna gräns förefaller sedan en tid vara på återtåg i subtilare former och finns enligt min mening antydd i skillnader mellan strukturalism och poststrukturalism, mellan modernitet och postmodernitet samt mellan realism och konstruktivism. Pragmatism kan, givet dessa begrepp, betraktas huvudsakligen som poststrukturell – bland annat genom att vägra uppdelningen mellan verklighet och idé. Dikotomiseringar av detta slag har sina begränsningar. Men om någon ytterligare jämförande uppdelning skall göras så är det den mellan universalism och kontextualism. Jag skulle vilja hänföra liberalism, realism och även flertalet radikaldemokrater (Habermas, Mouffe, Laclau) huvudsakligen till universalism, medan pragmatism hör till kontextualism.

Att pragmatism skall uppfattas som kontextualism motiveras av att dess handlingsbegrepp är starkt kopplat till pluralitet, närmare bestämt till ett hänsynstagande av kulturell och individuell mångfald, vilket flera av de följande artiklarna visar på. Pragmatismens hänsynstagandet till pluralitet återfaller sålunda på handlingsbegreppets innebörd – en innebörd som knappast blir begriplig om den inte också ses i sin förlängning – nämligen, hur handling skapar mening, och därmed hur medvetande och uppfattning kan förstås som någonting utöver idén om ett fritt tänkande subjekt. Pragmatismen utgår från att individens handlande på ett kontextberoende sätt bidrar både till den mening individen tilldelar världen (samhälleliga och kulturella yttringar) och

till den egna självförståelsen (personlig och politisk identitet). Sammantaget innebär detta ett kontextuellt, intersubjektivt meningsskapande där den kulturella självförståelsen är starkt kopplad till traditioner, vanor och normer. I det svenska upptaget av Dewey och amerikansk pragmatism i övrigt finns sällan eller aldrig en diskussion om sådana vanegrundade handlingar. Vi får på flera håll i artiklarna ta del av perspektiv, formuleringar och diskussioner som kastar nytt ljus över innebörden av vanegrundad handling. Artiklarna tar udden inte bara av uppfattningar om pragmatismens handlingsbegrepp som idealistiskt i dess enkla mening, utan även, om så bara indirekt, av den kritik som bottenar i en förkärlek till reproduktionsteoretiska resonemang.

Så till kritiken av pragmatism, som instrumentell, en kritik som till viss del sammanfaller med idealism-kritiken, nämligen i de fall då pragmatism ses som en filosofi som hävdar viljan och nyttan som sina centrala utgångspunkter. Möjligheten att se pragmatism som instrumentell ligger bland annat i det faktum att man betonar konsekvenser av handlande som det centrala måttet på själva handlingens värde. Men innebörden av detta blir synnerligen olika beroende på om man lägger tyngdpunkten på politiskt moraliska värdeaspekter eller om man ser värdeaspekten som värdet av en rationell måluppfyllelse, vilken som helst. I detta fall är kritiker som Horkheimer och Arendt, lika blinda för sådana skillnader. Att se konsekvenser främst som en fråga om politiskt-moraliska sådana, innebär också att kunskap ges en speciell innebörd. Deweys kritik av realismen är, vad gäller dess kunskapssyn, densamma som han ger idealismen, nämligen att båda förhåller sig till kunskap som en fråga om epistemologisk sanning – enklast uttryckt som en uppfattning om sanning som något redan existerande, något konstaterbart genom retroaktivt avsökande av historiska, entydiga fakta. Pragmatismen efterlyser här en syn på kunskap snarast som potentiell och ofärdig, det vill säga som en handlingsdisposition för skapande av nya situationer och en prövning av detta nyas värde utifrån den situation som är för handen, genom en pluralistisk kommunikation.

En kanske än mer viktig sida av Deweys kritik av realismens och idealismens epistemologiska kunskapssyn är hur denna leder över till en specifik uppfattning av vad som menas med erfarenhet. Deweys erfarenhetsbegrepp innebär i korthet följande. Erfarenhet avser en redan genomlevd situation, det vill säga erfarenhet som intryck (av redan utförda handlingar vid ett givet tillfälle, i en given kontext). Men detta redan genomlevda uppfattas inte vare sig som passerat eller entydigt till sin karaktär utan ges sin nya, värdegrundade mening beroende på den situation som *nuet* utgör (och det är på denna punkt som bland annat Arendts filosofi och vissa aspekter av postmodernitet och poststrukturalism kunnat bidra till förtydliganden). Erfarenhet, som en aktiv del av *nuet*, pekar därmed inte på någon (epistemologisk) hågkomst

eller passerad historia. Erfarenhet skall alltså inte ses som ett passivt minne som individen bär på, utan snarare något som uppträder som en kraft för uppfattningar/medvetanden av nuet och de handlingar, riktade mot framtiden, som detta ger upphov till. Erfarenhetsbegreppet (*experience*) kan därmed också uppfattas i betydelsen av experiment – ett prövande av en situation. Handling ses därmed som framtidsorienterad men inte på det enkla sätt som en mål-medel-arsenal enligt ett instrumentellt synsätt utgår från. Enligt pragmatismen kan vi inte på förhand fixera vare sig mål eller medel entydigt, beroende på den mångfald av olika tolkningar som de handlande alltid är inbegripna i, vilket leder till ytterligare nya ställningstaganden och omdömen som utmanar vanor och sedvänjor både på samhälls- och individuell nivå. Pragmatismens handlingsbegrepp är på så sätt påtagligt relationellt och reflexivt.

Reflexivt handlande inbegriper individens självreflexivitet utifrån ett antagande om att varje person som är medveten om moraliska och politiska konsekvenser av sitt handlande har möjlighet att välja vem han eller hon allra helst vill vara, det vill säga vilka värden hon vill bli förknippad med och vilka situationer hon vill delta i respektive ta avstånd från. Detta blir möjligt genom att aktivt uttrycka sin mening (i handling) visavi ett specifikt problem och en given situation.

Pragmatism innebär, utifrån de villkor som skisserats ovan, en betoning på handlande, men även *tänkande*, som utgångspunkt för förändring av världen och den egna personen. Pragmatism utgör ett perspektiv – ett sätt att se på världen – och en handlingsfilosofi – ett sätt att undersöka världen. Samtidigt är den en attityd till världen som, med några klassiska formuleringar, inte bara handlar om *the will to believe* utan också om *the right to believe*. Den radikala instrumentalism och idealism som kan tillskrivas pragmatismen ges en sammanfattning i Deweys önskan att lämna en passiv åskådningsfilosofi för att istället uppmärksamma individens val och visioner som inspiration till socialt handlande.

De artiklar som återfinns i detta nummer av *Utbildning & Demokrati* utgörs av beskrivningar och kritiska granskningar av amerikansk pragmatism med särskild tonvikt på hur Deweys arbeten kan läsas och användas idag. Intresset för pragmatism, särskilt Deweys, är enligt flera bedömare idag mycket omfattande i USA och kanske är Morris Dicksteins edition *The Revival of Pragmatism* (1998) en tidsrelevant titel. Kanske har också pragmatismens återkomst sin bas i det politiska. Rorty som ofta så starkt förknippats med en individualistiskt inriktad liberalism, och som väl fortfarande av många betraktas som en politiskt problematisk idealist, förefaller efter sin *Achieving Our Country – Leftist Thought in Twentieth-Century America* (1999) ha adopterats av den politiska vänstern, inte bara i Amerika utan också i delar

av Europa, åtminstone i den massmediala bild som numera ges av honom och hans politiska filosofi. I den introduktion som gjorts ovan har annars antytts en typ av kritik som försvårat och även direkt hindrat ett upptag av pragmatismen i Europa. Kanske kan dessa hinder också mer allmänt förstås, om inte som en anti-amerikanism så genom de nationella filter som, satta på politisk och filosofisk grund (marxism och kantianism i förening samt för utbildningens vidkommande herbartianism), fortfarande utgör den kontext som till stora delar är Europas forskningssamhälle. Det är mot dessa bakgrunder mycket stimulerande att få möjlighet att publicera ett antal bidrag till den europeiska diskussionen om pragmatism och Deweys arbeten, särskilt sedan den för utbildningsfrågor så centrala boken *Democracy and Education* nyligen översetts till svenska (Dewey 1916/1999). I inledningen till den svenska versionen kommenterar Tomas Englund Deweys verk utifrån flera av dagens samhällsfilosofiska utgångspunkter och visar därmed på hur Deweys texter förekommer idag, med ibland radikalt olika läsningar. På så sätt finns i traditionell mening inga klassiker inom pragmatismen – inte beroende på avsaknaden av auktoritativa texter utan på grund av en ständigt pågående nyläsning från pluralistiska perspektiv.

Som ett levande bevis på sådana nyläsningar presenteras följande bidrag till den pågående och fortsatta debatten om pragmatism – politik och filosofi.

Artiklarna

I den första artikeln ”Pragmatismens innebörder och dess konsekvenser” skriver *Cleo H Cherryholmes* om amerikansk pragmatism genom att kontrastera denna mot mer traditionella vetenskapliga begrepp och formuleringar. Utifrån Peirces ambition att med pragmatism göra slut på metafysiska spekulationer och skapa klarhet i intellektuella begrepp, diskuterar Cherryholmes pragmatism som ett demokratiskt, induktivt och antiessentialistiskt experiment. Man skall här påminna sig den typ av seriösa och komplexa innebörder av experiment som antytts ovan i relation till erfarenhetsbegreppet. Man kan här också notera det Cherryholmes anför om pragmatismen som fallibilistisk, det vill säga en övertygelse om att man alltid riskerar att ha fel i sina utforskande ambitioner, och därför måste vara beredd att göra ständiga omprövningar av utgångspunkter och resultat. Rorty kallar denna hållning ironisk, i meningen sjävironsikt insiktsfull.

Cherryholmes illustrerar, som auktoritativ uttolkare av pragmatismens konsekvenser för utbildningens vidkommande (se Cherryholmes 1988, 1999), i sin mycket täta artikel på ett förledande enkelt sätt hur gränserna mellan vetenskap, politik och filosofi förflyktigas med pragmatismens tänkesätt. I en

kort genomgång av diskussionen mellan Rorty och Laclau ger han en övertygande argumentation för den fara som ligger i att nära den sorts längtan efter teori som Laclau gör, men som pragmatismens ersätter med ett kontextualiserat resonemang om handlingar och dess konsekvenser. Cherryholmes slutsats är att man inte kan karakterisera pragmatismen som helhet – den utgör inte, och gör inga anspråk på att vara, en allomfattande teori. Han påpekar att det finns företrädare för pragmatismen med avgörande olika hållning. Men det som förenar dem är att de, just genom att representera mångfald och olikhet, ”bortser ifrån första och slutliga principer och förnekar distinktioner mellan text och kontext, fakta och värde, subjekt och objekt, analytisk och syntetisk eller teori och praktik – den [pragmatismen] producerar inte en unik läsning/förståelse av historia, samhälle eller utbildning”. Cherryholmes avslutar sin artikel med konstaterandet att ett samtal om konsekvenser av tänkande med nödvändighet är politiskt, och att det är en demokratisk politik. Men han konstaterar också att möjligheten alltid finns att pragmatisten träffar på en dogmatiker eller en ideolog, och, undrar han – vad gör man då? Läs och begrunda.

Den andra artikeln utgörs av en omfattande översikt av ett antal nyläsningar av Dewey, författad av *Roswitha Lehmann-Rommel* – ”Nyläsningar av Dewey – Trender under nittiotalet”. Artikeln utgörs av sammanfattningar och Lehmann-Rommels inspirerande kommentarer till ett antal europeiska uttolkare. De inledande genomgångarna av Dewey-läsningar görs dock utifrån två kända amerikanska företrädare – Richard Rorty och Jim Garrison. Den speciella nyläsning som Garrison står för sammanfattas i rubriker som – att tänka som delaktig; självskapande och lyssnande; eros i utbildningen – där bland annat Deweys vanebildningsteori diskuteras. Särskilt i avsnittet om självskapande och lyssnande, men även i de andra, ges en god bild av hur Dewey kan tolkas på ett sätt som inte är särskilt utbrett och där olika innebörder av kontingens blir tydliga. Garrison uppehåller sig bland annat vid Deweys krav på öppenhet inför annanhet som en fråga om individens förmåga att riskera den tillvanda identiteten och att motstå lockelsen att följa vanans inkörda hjulspår. Det handlar om en beredskap och en vilja att urskilja mönstren för tänkande, kännande och handlande. Detta är avgörande för frihet och självskapande. Ur detta perspektiv ses utbildning som ett växande genom rekonstruktion av erfarenheter – erfarenheter som alltså också innefattar andra dimensioner än intellektuella.

Lehmann-Rommel benämner Garrisons nyläsning av Dewey ”förnyelse i vid mening” där Deweys texter tas som utgångspunkt och sedan används för att kritisera vissa aspekter av modernt tänkande. Den andra typen av nyläsning hon finner i sin genomgång kallar hon ”förnyelse i stark mening” och

avser med detta läsningar där alternativa teoriinriktningar används för att överskrida pragmatismen. Som en av de mer tydliga företrädarna för denna sorts nyläsning anger Lehmann-Rommel Gert Biestas texter om kommunikation och intersubjektivitet. Dessa ses som uttryck för en omorientering från föreställningen om att subjekt, medvetande och intentionalitet skulle vara kommunikationens utgångspunkt. Biesta utvecklar Deweys och pragmatismens kommunikationsbegrepp i en tidig fas genom Habermas arbeten, och i en senare fas via olika poststrukturellt och dekonstruktionistiska analyser med referenser bland annat till Levinas, Derrida, Foucault och Arendt. På dessa grunder sammanfattar Lehmann-Rommel bidragen från Biesta dels som att han *med* Deweys pragmatism gör en vändning från medvetande till intersubjektivitet – som ”ett utarbetat och konsekvent alternativ till medvetandefilosofin” – dels som att han *övertinner* några drag av förekommande metafysik hos Dewey. Också Stefan Neubert tas som utgångspunkt och exempel på kritiska granskningar av medvetandefilosofin samtidigt som han för in referenser utöver Dewey och pragmatism, främst från Lacan. Därmed framhålls krav på att tillmäta det imaginära och det symboliska en plats i det som benämns en konstruktivistisk kommunikation.

Under en rubrik ”Demokrati och kommunikativ destabilisering” ger Lehmann-Rommel sedan exempel på läsningar av Dewey som fokuserar nutida tolkningar av demokrati, dess problem och förutsättningar i relation till aktuella samhällsfilosofiska utgångspunkter. Den mest namnkunniga som refereras i detta avsnitt är Hans Joas vars *Pragmatism and Social Theory* (1993), tillsammans med Matthew Festensteins *Pragmatism and Political Theory* (1997), måste anses tillhöra de mer nödvändiga referenserna för den diskussion som förs i detta avsnitt. Joas tolkningar, där han betonar Deweys handlingsteori i förhållande till kreativitet och estetik, beskrivs av Lehmann-Rommel som en avgörande förändring av den sociologiska handlingsteorin. Joas pekar, i likhet med flera andra som refereras under avsnittet om demokrati och en destabiliserad kommunikation, på behovet av att förstå kommunikation som öppna, oförutsebara processer. Roswitha Lehmann-Rommel avslutar genomgången av nyläsningar av Dewey med en betraktelse där hon säger att benägenheten att stänga ute skillnader och olikheter bottenar i otåligheten och misstroendet mot öppna processer i förverkligandet av pedagogiska mål och värden.

Mot denna bakgrund kan man läsa den efterföljande artikeln av *Gert Biesta*, ”Om att-vara-med-andra”, med den underlydande rubriken ”pedagogikens svårighet såsom politikens svårighet”. I artikeln diskuterar Biesta bakgrunden till en förhärskande teknologisk hållning inom utbildning och undervis-

ning. Denna hållning har gjort att pedagogisk praktik och teori avkrävt en fokusering på effektivitet. Allt som bryter mot detta krav menar Biesta har uppfattas som otillåtet, svårt och problematiskt. Biesta vill plädera för möjligheten att tänka annorlunda om vad som är normalt och vad som är avvikande i dessa sammanhang. De svårigheter som pedagogiken bär på är inget utifrån kommande, hotande orosmoln. Snarare skall svårigheter ses som inneboende i all utbildning, där upptäckten av dem är en förutsättning för att kunna genomleva den paradox som Biesta menar att all utbildning bygger på, och som han uttrycker som ”det omöjligas möjlighet”. Genom att gå vägen via politisk teori ger Biesta flera insiktsfulla bidrag till hur det politiska tänkandet påverkat pedagogiskt tänkande som ett krav på att kunna ordna världen på ett sätt där motsättningar och skillnader elimineras. Detta är bedrägligt menar Biesta som istället framhäver det instabila – allt det som i alla situationer av handling ”blir över” – som den goda pluraliteten. Han vill därmed visa på det nödvändiga i att överge liberalismens uppfattning av pluralitet som ett centralt problem för politiken, åtminstone det som kan uppfattas som en *svår* pluralitet. Genom att utgå från Hannah Arendts handlingsfilosofi och betona allt handlande som politiskt vill han klargöra att det finns ett sätt att tänka om vårt att-vara-med-andra i vilket pluralitetens faktum inte uppfattas som ett problem som måste övervinnas, utan något som garanterar gemenskap. Biesta framhåller frihetsbegreppet som det centrala för att också acceptera en svår och komplicerad pluralitet. Han pekar därmed på en frihet som bara kan utövas tillsammans med andra och som i sin svåra, komplexa form alltid innebär ett risktagande, just genom att den utgår från samvaron med andra. Det är i detta perspektiv alltid nuet, och nuets situation, som avgör gränsen för denna sorts frihet – alltså ingen abstrakt, redan färdig(tänkt) situation. Biesta ger med sin artikel ett kvalificerat bidrag till att förstå relationen mellan politik och pedagogik utifrån pragmatismens centrala intresse för handling. Hans tidigare bidrag till denna fråga har, liksom denna artikel, en bas i det Biesta kommit att utveckla i termer av radikal intersubjektivitet.

Den avslutande artikeln i detta nummer har rubriken ”Deweys sätt att förstå den allmänna opinionen – kontinuitet och pluralitet” och är skriven av *Andrej Pinter*. Vi kan här läsa om några av de mest centrala begreppen i Deweys politiska filosofi – *the public* – som i Pinters diskussioner ges en historisk bakgrund utifrån det begrepp som mer tydligt getts sin motsvarighet på svenska – *public opinion*. Pinters ambition är att visa på och att kritiskt granska Deweys teori om offentligheten och hur denna utvecklas som en uttalad och aktiv del av det vi på svenska benämner allmänheten. Det engelska *the public*

översätts i artikeln därför växelvis med allmänheten respektive offentligheten, på ett sätt som förhoppningsvis är klargörande för hur Dewey tänker sig en successiv utveckling. De processer och de villkor det här handlar om får honom att formulera sentensen "the public has to define itself". Pinters artikel har som en mycket central referens Deweys *The Public and Its Problems* (1927). Andrej Pinter visar bland annat på den speciella syn i Deweys publicbegrepp som säger att offentligheten är en del av staten, samtidigt som den utgör en kontrast till denna – dock inte på det tydliga sätt som är fallet exempelvis i Habermas teori om den borgerliga offentligheten. De mer ingående resonemangen om det dubbla förhållandet mellan offentlighet och stat bottenar i Deweys sätt att hantera frågor om kontinuitet och pluralitet. I artikeln kan flera av de frågor som satts på den svenska dagordningen kännas igen utifrån de teman som nu antyttts, men Pinter utvecklar resonemangen till nya dimensioner genom att ta den för Dewey ovanliga utgångspunkten i begreppet allmän opinion. Han kan på så sätt visa på undanskymda aspekter av Deweys offentlighetsteori och samtidigt utföra en kritisk granskning av den. Han visar därigenom också på en aspekt som berör samtliga artiklar och som är central för pragmatismen, nämligen värdet och behovet av ett aktivt förhållningssätt till språket – de ord, begrepp och termer som används för att konstruera, beskriva och rekonstruera de sociala och politiska sammanhang som utgör samhället.

Tidskriftens två bokrecensioner handlar också de om pragmatism.

Margareta Svennbeck recenserar Charlene Haddock Seigfrieds *Feminism: Reweaving the Social Fabric* som är en kritisk granskning kvinnors marginalisering inom klassisk pragmatism. Hon betonar samtidigt att pragmatismen i sig marginaliserats just beroende på att den har karaktärsdrag som kan beskrivas som kvinnliga – drag som inkluderande, konkretiserande, vaghet, tolerans för tvetydighet och pluralism. Svennbecks genomgång av Seigfrieds bok ger många målande sammanfattningar av pragmatismens kännetecken och ställer flera väsentliga frågor om hur feminsim och pragmatism förhåller sig till varandra.

Jonas Almqvist recenserar H Standish Thayers *Pragmatism: The Classic Writings* som utgörs av ett antal texter från den tidiga amerikanska pragmatismens mest kända företrädare och som publicerades första gången redan 1970. Almqvist noterar den fråga som Thayer särskilt uppehåller sig vid, nämligen pragmatismens specifika lösning på problemet med uppdelningen mellan vetenskaplig kunskap och moraliska ställningstaganden. Thayer får anses vara en av de givna guldgruvorna om man vill sätta sig in i pragmatismens historia, innebörd och framväxt, också ur ett kritiskt perspektiv genom

hans *Meaning and Action – A Critical History of Pragmatism* (Thayer 1981). Där ges också goda inblickar i engelsk, fransk och italiensk pragmatism.

Båda recensionerna kan på ett utmärkt sätt tjäna som inledning till tidsskriften för den som så önskar.

Carsten Ljunggren

Referenser

- Arendt, Hannah (1968/1993): *Between Past and Future*. London: Penguin Books.
- Cherryholmes, Cleo H (1988): *Power and Criticism. Poststructural Investigations in Education*. New York: Teachers College Press.
- Cherryholmes, Cleo H (1988): *Reading Pragmatism*. New York: Teachers College Press.
- Dewey, John (1916/1999): *Demokrati och utbildning*. Göteborg: Daidalos.
- Dewey, John (1927/1988): *The Public and its Problems*. I: Jo Ann Boydston, red: *The Later Works*, Vol 2. Carbondale: Southern Illinois University Press.
- Dicksteins, Morris, red (1998): *The Revival of Pragmatism: New Essays on Social Thought, Law and Culture*. Durham, NC: Duke University Press.
- Festenstein, Matthew (1997): *Pragmatism and Political Theory*. Oxford: Polity Press.
- Horkheimer, Max (1947/1974): *Eclipse of Reason*. New York: The Continuum Publishing Corporation.
- Joas, Hans (1993): *Pragmatism and Social Theory*. Chicago: University of Chicago Press.
- Mouffe, Chantal (1996): *Deconstruction and Pragmatism*. New York: Routledge.
- Rorty, Richard (1998): *Achieving Our Country – Leftist Thought in Twentieth-Century America*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Seigfried, Charlene Haddock (1996): *Pragmatism and Feminism: Reweaving the Social Fabric*. Chicago: University of Chicago Press.
- Thayer, H Standish (1970/1982): *Pragmatism: The Classic Writings*. Indianapolis, IN: Hackett Publishing Company.
- Thayer, H Standish (1981): *Meaning and Action – A Critical History of Pragmatism*. Indianapolis, Cambridge: Hackett Publishing Company.

